

11. Байниязов Р. С. Философия правосознания: постановка проблемы / Р. С. Байниязов // Известия ВУЗов. Правоведение. – 2001. – № 5. – С. 12-23.
12. Головченко В. В. Идеология права / В. В. Головченко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – Т. 2 : Д-Й. – 1999. – С. 659.
13. Правова ідеологія // Сучасна правова енциклопедія / [Зайчук О. В., Копиленко О. Л., Оніщенко Н. М. та ін.] ; за заг. ред. О. В. Зайчука. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – С. 242-243.
14. Недюха М. П. Теоретико-правовий та державотворчий потенціал правової (конституційної) ідеології / М. П. Недюха // Новітні державотворчі процеси в Україні: виклики і перспективи (до 15-річчя Конституції України) : [збірник / Зайчук В. О. та ін. ; авт. передм. В. М. Литвин]. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2011. – С. 52-56.
15. Недюха М. Правова ідеологія: основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття / Микола Недюха // Публічне право. – 2012. – № 3 (7). – С. 299-306.
16. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір : монографія / Лариса Григорівна Удовика. – Х. : Право, 2011. – 552 с.
17. Сиротин А. С. Юридическая практика как фактор утверждения правовой идеологии. Вопросы теории и практики : монография / А. С. Сиротин. – М. : МГИУ, 2009. – 169 с.
18. Толстенко В. Правова ідеологія в процесі формування правової культури: проблеми теорії і практики / Володимир Толстенко // Юридична Україна. – 2009. – № 4. – С. 18-24.

SUMMARY

The ideology of state-building is seen as a process. Analyses the legal consciousness as a transformative effect part of the process of formation of the ideology of state-building.

В.О. ЗУБОВ

КРОСКУЛЬТУРНИЙ ПАСТИШ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ

В 21 столітті майже не лишилося соціокультурних систем, що зберегли свою первісну ідентичність від подальшого впливу різноманітних чинників. Глобалізація, міграційні потоки, комунікаційні технології тільки посилили кроскультурну строкатість сучасних суспільств. Не став винятком і український соціум. В зв'язку з цим *актуальним і своєчасним* є аналіз проблеми кроскультурної пастишності взагалі та її українського контексту зокрема. *Певні аспекти* досліджуваної проблеми розглядалися в наукових доробках Г. В. Прокопені [1], Ю. В. Ірхіна [2], А. М. Таймуліна [3], Е. Я. Фахрудиной [4], та інших науковців. *Метою* написання даної статті є аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників кроскультурної пастишності сучасного соціуму.

Термін «*пастиш*» (фр. *pastiche*: від італ. *Pasticcio* – стилізована опера-попурі) – поняття філософії постмодернізму, яке традиційно відносять до мистецтвознавчої практики (літературної, театральної, музичної, балетної тощо). Тому вважається, що зміст поняття «пастиш» фіксує: 1) спосіб співвідношення між собою текстів, жанрів, стилів в умовах тотальної відсутності семантичних або аксіологічних пріоритетів; 2) метод організації тексту як програмно еkleктичної конструкції семантично, жанрово-стилістично і аксіологічно різнорідних фрагментів, відносини між якими (в силу відсутності оціночних орієнтирів) не можуть бути задані певним чином [5]. Підкреслюється, що пастиш є інструментом постмодерністської тактики колажу, коли нарізується і складається з обрізків популярних творів різних авторів новий твір, для якого характерна стильова еkleктика, мозаїчність, відсутність логічності та послідовності в викладенні сюжетного матеріалу. Таке дійство є поширеною практикою сучасного неklасичного мистецтва. Так, зокрема у відомому Метрополітен-Опері особливим успіхом в останні роки користується постановка «*Enchanted Island*» – «*Зачарований острів*». Це такий оперний пастиш, коли беруться знамениті арії, які у всіх на слуху (те, що сьогодні називається словом «хіт»), і вони під новий сюжет лунають в один вечір. Якщо раніше арії ці співали французькою, італійською, то тепер все це переведено на цілком доступну аудиторії англійську мову.

Сама постанова має форму привабливого, яскравого, святкового шоу, що сприяло зростанню кількості прихильників оперного мистецтва та поліпшило фінансовий стан театру в умовах кризи [6]. Термін «кроскультурний» (від англо-американського cross-cultural) позначає те, що виникає на перехресті культур і створює якусь самостійну культуру. Слово "кроскультурний" вживають у літературі також у суб'єктивному значенні, наприклад: "кроскультурний жанр світського життя" – онлайн-тусовка, брати участь в якій можна здалеку. Кроскультурний проект може також хоча б на час перетворити інфраструктуру покинутого міста в вишуканий арт-об'єкт. Нарешті, ще один варіант тлумачення крос культурності – це перебування в недоступному для непосвячених віддаленому куточку планети.

Життя сучасного суспільства все більше нагадує постановочне шоу і завдяки новітнім технологіям тиражується ЗМІ та сприймається пересічними громадянами як об'єктивний процес функціонування соціуму. Глобалізація та віртуалізація соціального життя поступово ведуть до розуміння людиною щодо її можливостей освоєння тієї частини світового соціального простору, яка надає їй більш придатні умови для гідного життя. Тому кроскультурність, як вираз зростання мобільності сучасної людини, її пошуків найбільш оптимальних умов власного облаштування, є характерною рисою розвитку сучасного соціуму. Соціальність 21 століття ще з більшим натиском демонструє нелінійність, множинність, складність процесів життєдіяльності суспільства.

Стосовно суспільства поняття «*пастиш*» в постмодерністській традиції позначає повсюдну відсутність логіки, семантичних або аксіологічних пріоритетів у відносинах окремих елементів в будь-якій системі. Така система нагадує строкату ковдру, колір, форма та різноманітний матеріал окремих частин якої розміщено хаотично. Відсутність гармонії, послідовності, очікуваності, деякої невпорядкованості і хаотичності соціальних процесів та відносин свідчить про пастиш як характерну рису функціонування сучасного суспільства. *Пастиш* – це тип соціальної конструкції, що є мейнстрімом для сучасного соціального розвитку, бо багатобарвистість стилів соціального буття робить суспільство соціокультурно неоднорідним та атомарним. Безліч окремих монад (соціальних об'єктів) рухаються, створюючи підґрунтя для подальшого просування чи, навпаки, кризи суспільства. Свобода є головною конструкцією постмодерністського суспільства, в якому не може бути обов'язкових норм і стандартів, крім правових, спростовуються усі обмеження, крім вказаних як злочини та правопорушення в цьому суспільстві. Усі системи пояснення світу мають право на існування, плюралізм, толерантність та вільний вибір виступають принципами світоглядних пошуків в кроскультурному стані суспільства. Сучасний світ, крім нинішнього глобального спаду, стикається з низкою гострих соціально-економічних викликів, що обумовлює посилення кроскультурної пастишності соціуму. Зростання населення вже переповненої планети на 80 млн. чоловік кожен рік *посилює проблеми*: забруднення, утилізації відходів, епідемій, нестачі води, голоду, виснаження рибних запасів океанів, збезділення, опустелювання та виснаження невідновлюваних ресурсів. Нація-держава, як основний економіко-політичний інститут, неухильно втрачає на сучасному етапі контроль над міжнародними потоками людей, товарів, послуг, засобів і технологій. Незважаючи на ці неприємні проблеми, функціонування сучасного світу також показує і великі перспективи. Технологія зробила можливим подальші досягнення в самих різних областях життєдіяльності суспільства – від сільського господарства, медицини, альтернативної енергетики до металургії та транспорту. Удосконалення глобальних комунікацій: - значно скоротило витрати міжнародної торгівлі, допомагаючи світу отримати прибуток від міжнародного поділу праці; - сприяло підвищенню рівня життя і скороченню нерівності в доходах між народами. Подолання фінансово-економічної кризи акцентувало необхідність спільних зусиль країн-лідерів та обумовило пошук принципів становлення нового світового порядку. В зв'язку з цим слушним є виокремлення зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку кроскультурного пастишу в сучасному суспільстві.

На нашу думку, основними серед *зовнішніх чинників* є наступні: - місце країни у сучасних координатах світового розвитку; - характер взаємовідносин з сусідніми державами та країнами-лідерами; - входження в регіональні та світові об'єднання та співтовариства; - рівень розгортання глобалізаційних процесів та освоєння передового досвіду виробництва та соціального облаштування та інші.

Серед *внутрішніх чинників* головними, на нашу думку, є: - наявність в зовнішній та внутрішній політиці країни орієнтації на досягнення членства в світових, регіональних міждержавних об'єднаннях; - відсутність державної ідеології (релігійної чи світської); - відкритість, толерантність світоглядних настанов населення; - фінансово-економічна залежність від світових процесів, коливання курсу валют, адміністративних рішень урядів закордонних країн та об'єднань; - географічне положення країни (транзитний або відокремлений характер території); - поліетнічний характер складу населення країни, значна кількість мігрантів, представників нетитульної нації та раси, що організовані в національні спільноти. Розглянемо деякі з них більш детально.

Так, створення Європейського Союзу (ЄС) і введення євро як єдиної валюти в більшості країн Західної Європи заклало основу для комплексного політико-економічного гіганта і в той же час обумовило появу соціально-системних ризиків. Змішення національних культур створило ситуацію кроскультурного пастишу, тому що країни-учасниці ЄС мають різні рівні доходів і темпів зростання, а, отже, потребують різних управлінських рішень. Уряди в Західній Європі стикаються з важкою політичною проблемою спрямування ресурсів від програм соціального забезпечення на збільшення інвестицій і зміцнення стимулів до пошуку своїми громадянами роботи. Через свої власні внутрішні проблеми і пріоритети, промислово розвинені країни не в змозі виділяти достатньо ресурсів для ефективного вирішення проблем в бідних регіонах світу, які з соціально-економічної точки зору стають все більше маргінальними. Терористичні акти наголошують на зростаючій ризик для функціонування суспільства і обумовлюють відволікання ресурсів з капітальних вкладень в контртерористичні програми. У взаємопов'язаному світі нерівномірне відновлення світової економіки не достатньо для подолання кризи. Однак відновлення вимагає від країн широких, індивідуальних дій в галузі політики.

Зростання міграційних потоків також створює підґрунтя кроскультурного пастишу в сучасному суспільстві. Так, у світі глобальна міграція збільшилася з 1,3 відсотка у 1990 – 1995 роках до 1,8 відсотків в 2005 – 2010 роках, і випереджує загальне зростання чисельності населення планети за цей період. Сьогодні 9 з кожних 10 людей живуть ще у країні свого народження, але в подальшому міжнародна міграція буде тільки посилювати кроскультурність соціального буття. Щодо напрямків міграції, то зазначимо, що країни Півдня постачають близько 70 відсотків усіх міжнародних мігрантів [7]. Міграційна активність є чинником розвитку соціальності або суттєвих змін в суспільстві, в тому рахунку – і духовних настанов. Так, присутність в імміграційному потоці в РФ значної частки трудових (як легальних, так і нелегальних) мігрантів з країн Центральної Азії, які в більшості своїй володіють яскраво вираженою ісламською ідентичністю, поставила перед Росією проблему соціокультурної адаптації мігрантів, аналогічну тим, які стоять перед іншими країнами. В іншій формі ця проблема існує і в українському суспільстві – культурне протистояння населення Сходу та Заходу країни, що має мовний, історичний, ціннісний, ідеологічний, конфесійний аспекти. Але мультикультуралізм як принцип облаштування сучасного соціуму і прояв кроскультурного пастишу не має альтернатив в розвитку глобалізованої спільноти. Слушною є думка, що мультикультуралізм спрямований на деконструкцію західної традиційної і домінуючої моделі знання, зокрема структуроутворюючих категорій, як-то універсалізм, євроцентризм, етноцентризм, розвиток, прогрес, держава, стать; на створення/легітимацію власного дискурсу неєвропейського характеру. Основні поняття, якими оперує мультикультуралізм – це проблема «іншування», створення образу «чужого», «іншого», культурної мімікрії, визнання символічного «бездоння», відчуженості, розщеплення/розколотості свідомості.

Мультикультуралізм свідомо відмовляється віднаціонального метанаративу, акцентуючи увагу на кроскультурних зв'язках та взаємодіях [8, с. 162]. Можна стверджувати про відсутність значущої кореляції між скороченням культурної дистанції між мігрантами і основним населенням країни та зростанням неприйняття по відношенню до приймаючої спільноти. Такий чинник як «зовнішньополітичний курс країни щодо прийому мігрантів» визначає способи актуалізації соціокультурної адаптації іноетнічної громади в приймаючому середовищі. Треба враховувати негативний західноєвропейський досвід адаптації інокультурних мігрантів, що виразилося у нехтуванні культурної складової у формуванні міграційної та етнонаціональної політики. Зокрема, це стосувалося проблеми мусульманської присутності в країнах Заходу. У сучасних умовах представляється ймовірним зростання цього культурного компонента поза межами традиційного розповсюдження і повторення серйозних зіткнень та загроз на релігійному ґрунті в окремих країнах, інтенсивність яких визначатиметься існуючим зовнішньополітичним фоном, ходом боротьби Заходу за нафтові, газові та інші ресурси Сходу, успішністю реалізації доктрини «театралізованого мілітаризму» США, рівнем консолідації арабо-мусульманського світу. У контексті близькості кордонів з мусульманським світом і небезпеки нових терористичних загроз найважливішим завданням, що стоїть сьогодні перед розвиненими країнами Заходу, є переосмислення «внутрішнього ісламу» в напрямку сприйняття його як невід'ємного елементу кроскультурної реальності, як потенційного партнера в подальшому соціально-економічному розвитку людства і в справі з підтримання стабільності в світі.

Важливим чинником сприяння кроскультурному пастишу є рівень розвитку інтелектуального потенціалу спільноти і навіть рівень письменності населення тієї чи іншої країни. Так, у віці 15 років і доросліше читати і писати може тільки 84,1% населення світу, серед них чоловіки складають 88,6%, жінки – 79,7%. Майже три чверті з 775 млн. неписьменних дорослих у світі знаходяться тільки в десяти країнах (у порядку убавання це: Індія, Китай, Пакистан, Бангладеш, Нігерія, Ефіопія, Єгипет, Бразилія, Індонезія і Демократична Республіка Конго). Серед усіх неписьменних дорослих у світі дві третини складають жінки. Вкрай низький рівень неписьменності зосереджений в Південній і Західній Азії і країнах Африки на південь від Сахари [9]. Вище наведене свідчить про кроскультурний пастиш, який не характерний для стану розвитку цих регіонів на сучасному етапі.

Кроскультурний пастиш має і техніко-технологічний аспект. Міжнародний розподіл праці і транснаціональний ринок надав споживанню сучасних технічних надбань кроскультурну спрямованість. Виробництво продукції американської фірми Apple (I-Pad, I-Phone, I-Pod) здійснюється в Китаї, а використовується споживачами з багатьох країн світу. Супутникове телебачення дозволяє сучасній людині не тільки дивитися безліч каналів в якісній цифровій картинці, але й суттєво розширити рамки національно-державного ефіру. Світоглядні орієнтації, інтереси та бажання людини 21 століття обумовлюють її кроскультурний серфінг по хвилям Інтернету, який деякі країни прагнуть обмежити адміністративними заходами (блокування деяких сайтів, контроль за споживачами, тимчасове відключення мобільного зв'язку тощо).

Підсумовуючи, зазначимо наступне. Кроскультурний пастиш поступово стає характерною рисою сучасної соціальності. Такий тип соціальної конструкції є мейнстрімом для сучасного соціального розвитку. Різноманіття стилів соціального буття робить сучасне суспільство соціокультурно неоднорідним, мультикультуралізм стає основною формою кроскультурних зв'язків та взаємодій. «Пастиш» в постмодерністській соціальній традиції позначає майже тотальну відсутність семантичних або аксіологічних пріоритетів у відносинах окремих елементів в будь-якій системі суспільства. Кроскультурний пастиш репрезентує соціальність у вигляді строкатої ковдри, колір, форма та матеріал окремих частин якої підібрано та розміщено хаотично. Культурна пастишність характеризується відсутністю гармонії, послідовності, очікуваності, деякою невпорядкованістю і зіткненням, змаганням культурних стандартів та світоглядних

комплексів в сучасному суспільстві. Певні зовнішні та внутрішні чинники сприяють або гальмують розвиток кроскультурного пастишу в сучасному суспільстві.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопеня Г.В. Генезис кросс-культурного похода в исследовании культур/ Г. В. Прокопеня // Автореферат дис.... канд. филос. н.: спец.: 24.00.01. – Санкт-Петербург, 2008. – 19 с.
2. Ирхин Ю.В. К вопросу о кросскультурных исследованиях: Восток-Запад / Ю. В. Ирхин // 2005. – С.131 – 134.
3. Таймулин А. М. Глобализация и регионализация как варианты развития современного общества / А. М. Таймулин // Автореферат дис. ... канд. филос. н.: спец.: 09.00.11. – Красноярск, 2011. – 18 с.
4. Фахрудинова Э. Я. Кросскультурный диалог в глобальном мире: философско-компаративистский анализ/ Э. Я. Фахрудинова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // www.sgu.ru/files/izvestia/full/2011-3-5.pdf.
5. Пастиш // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // http://www.e-reading-lib.org/chapter.php/127706/302/Gricanov_Postmodernizm.html.
6. Генис А. Пастиш в Метрополитен-опере / А.Генис, С.Волков // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://www.chayka.org/node/4656>.
7. Remarks by Ms. Shamshad Akhtar, Assistant-Secretary-General for Economic Development, High-level Expert Policy Dialogue on Migration in the Post 2015 Development Agenda, Stockholm, 26 February 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.un.org/esa/population/migration/Akhtar_Sweden_Feb_2013_FIN.pdf.
8. Колесник І. Український гранд-нарратив: ретроспективи і перспективи / І.Колесник // Ейдос. – 2008. – Вип. 2. – С.153 – 177.
9. World // WorldFactbook . – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html>.

SUMMARY

Analyzes the cross-cultural pastiche of modern society, found out the basic internal and external factors of its development.

М.О. МЕГРЕЛІШВІЛІ

СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КОНСТРУКТИВНОГО І ДЕСТРУКТИВНОГО В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Українське суспільство в останні два десятиліття перебуває в процесі перманентної трансформації. За дуже короткий історичний період здійснилися та продовжують відбуватися різноманітні організаційні та самоорганізаційні процеси, що пов'язані, зокрема, з розбудовою державності та формуванням громадянського суспільства, з переходом на ринкову економіку та спробами модернізувати ледь не всі галузі народного господарства одночасно. До того ж завдяки стрімкому прогресу в сфері інформаційно-комунікативних технологій посилились глобалізаційні тенденції, що накладають свій відбиток на розвиток країни (наприклад, можна пригадати наслідки нещодавньої світової економічної кризи, що негативно вплинула і на українську економіку). Будь-який перехідний період – це завжди зміни, що мають амбівалентний характер. Вони вносять у повсякденне життя пересічного громадянина, з одного боку, хаос та невпевненість у завтрашньому дні, з іншого боку, піднесення та сподівання на краще життя. Коли мета цих змін є зрозумілою і поділяється більшістю населення, завдання – чітко сформульовані, засоби – визначені, то очікування бажаної стабільності стає менш складним. Коли ж представники політичної еліти мають різне і часом протилежне уявлення про те, на який шлях розвитку потрібно вивести країну, що призводить до появи великої кількості розпочатих, недоведених до кінця та відверто невдалих реформ, коли корумпованість посадовців загрожує національній безпеці – наслідком є дуже низька якість життя